

Innst. 183 L

(2010–2011)

Innstilling til Stortinget fra utenriks- og forsvarskomiteen

Dokument 8:28 LS (2010–2011)

Innstilling fra utenriks- og forsvarskomiteen om representantforslag fra stortingsrepresentantene Jan Arild Ellingsen, Gjermund Hagesæter, Per Sandberg og Øyvind Vaksdal om styrking av rettigheter for veteraner etter internasjonale operasjoner. Endring i forsvarspersonelloven

Til Stortinget

Sammendrag

Stortingsrepresentantene Jan Arild Ellingsen, Gjermund Hagesæter, Per Sandberg og Øyvind Vaksdal fremmet 10. november 2010 følgende forslag:

«A

Vedtak til lov

om endringer i lov 2. juli 2004 nr. 59 om personell i Forsvaret (forsvarspersonelloven)

I

I lov 2. juli 2004 nr. 59 om personell i Forsvaret (forsvarspersonelloven) gjøres følgende endringer:

§ 12 a første og andre ledd skal lyde:

Personell som tjenestegjør og har tjenestegjort i internasjonale operasjoner, har, ved behov, rett til psykiatrisk og psykologisk oppfølging fra Forsvaret i fem år etter endt tjeneste. Forsvaret har plikt til å tilby slik oppfølging og til å sørge for at overgangen til det sivile helsevesenet skjer på en for personellet betryggende måte.

Forsvaret har plikt til å tilby annen oppfølging i fem år etter endt tjeneste i den grad det er rimelig ut

fra personellens helsetilstand og økonomiske stilling, tjenesteforholdets varighet og forholdene ellers.

II

Loven trer i kraft straks.

B

Stortinget ber regjeringen innføre en unntaksbestemmelse knyttet til foreldelsesfristen i forbindelse med opprettelse av ny rettighet for soldater som har avtjent utenlandsoperasjoner, slik at dette blir gjeldende fra 1978, og at rettighetene for de som har tjenestegjort fra 1978, likestilles med de rettigheter som gjelder fra 2010.

C

Stortinget ber regjeringen etablere en ordning med en maksimal erstatning på 65 G ved 100 pst. varig ervervmessig uførhet for skadde veteraner fra internasjonale operasjoner. Erstatningen foreslås redusert forholdsmessig med restervervsevnen.

D

Stortinget ber regjeringen tilpasse erstatningsordningene for skadde veteraner fra internasjonale operasjoner, den såkalte særskilte kompensasjonsordningen, slik at den også dekker dem med fysiske skader.»

Komiteens merknader

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Laila Gustavsens, Eva Kristin Hansen, Svein Roald Hansen, Tore Nordtun, Anita Orlund og Helga Pedersen, fra Fremskrittspartiet, Morten

Høglund, Siv Jensen, Peter N. Myhre, Kari Storstrand og Karin S. Woldseth, fra Høyre, Peter Skovholt Gitmark, Ivar Kristiansen og lederen Ine M. Eriksen Søreide, fra Sosialistisk Venstreparti, Bård Vegar Solhjell, fra Senterpartiet, Trygve Slagsvold Vedum, og fra Kristelig Folkeparti, Kjell Arvid Svendsen, viser til representantforslaget og deler forslagsstillerens syn på at det er viktig at veteraner fra internasjonale operasjoner har gode rettigheter.

Forsvarsministeren har i brev til komiteen av 16. desember 2010 redegjort for regjeringens arbeid med å bedre oppfølgingen av personell fra utenlandsoperasjoner, og for hvilke ordninger som er iverksatt. Brevet er vedlagt.

Komiteen viser til at personell i internasjonale operasjoner tjenestegjør på vegne av den norske stat. De gjør en viktig jobb, ofte under tøffe forhold, og det er samfunnets ansvar og plikt å gi dem den anerkjennelsen og støtten de fortjener, også etter at de har kommet hjem. Komiteen vil også vise til at storsamfunnet må erkjenne at det ikke har vært gjort et godt nok arbeid for å ivareta veteranene tidligere, men at det er gjort mye de siste årene, og at mer bør gjøres. Komiteen merker seg at de siste årene har det vært tverrpolitisk enighet om å styrke familiepolitikken og psykiatritjenesten, forbedre erstatnings- og kompensasjonsordningene, og ikke minst øke synligheten og anerkjennelsen for veteraner gjennom markeringer.

Komiteens flertall, medlemmene fra Fremskrittspartiet, Høyre og Kristelig Folkeparti, erkjenner at psykiske skader etter utenlandsoppdrag i mange tilfeller først oppdages flere år etter avsluttet tjeneste. Dette innebærer at de rammede kan falle utenfor tidsbegrensningen i oppfølgingsplikten til Forsvaret. Flertallet er opptatt av at de som er i en situasjon hvor de faller utenfor den nevnte tidsbegrensningen, også skal få oppfølging fra Forsvaret på lik linje med de andre skadde. Flertallet ønsker derfor å legge til rette for at regelverket utformes slik at skadeoppdagelsestidspunktet vil være avgjørende for oppfølgingsansvaret til Forsvaret.

Flertallet fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen tilpasse bestemmelsen knyttet til oppfølgingsansvaret slik at oppdagelsestidspunktet blir gjeldende som rettighetsgivende, i de tilfeller der skaden oppdages etter at det normale

oppfølgingsansvaret er opphørt. Dagens praksis med at alle som har tjenestegjort i utenlandsoppdrag for Forsvaret når som helst kan kontakte Forsvaret for oppfølging, videreføres.»

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet har merket seg at forslagsstillerne foreslår å endre både det objektive ansvaret i forsvarspersonelloven § 12 b med tilbakevirkende kraft, og å endre den såkalte særskilte kompensasjonsordningen. Dersom dette skulle bli vedtatt, er det disse medlemmer vurdering at en i så fall hadde fått to delvis parallelle erstatningssystemer for veteraner etter utenlandsoperasjoner, og disse medlemmer kan derfor ikke gi sin tilslutning til dette.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Kristelig Folkeparti mener de siste årenes utvikling har vist at det er nødvendig med en lenger oppfølging enn ett år. Disse medlemmer vil bemerke at oppfølgingsplikten ikke minst handler om et fasiliteringsansvar, og at Forsvaret i denne perioden skal legge til rette for at veteranene får riktig behandling i det sivile hjelpeapparatet. Disse medlemmer har for øvrig merket seg at det allerede i dag eksisterer to delvis parallelle erstatningssystemer.

Komiteen har merket seg at regjeringen nå arbeider med en egen handlingsplan – «I tjeneste for Norge» – som en oppfølging av St.meld. nr. 34 (2008–2009) «Fra vernepliktig til veteran», og at denne handlingsplanen skal legges fram på veteran dagen 8. mai. Komiteen imøteser dette.

Komiteen forutsetter at regjeringen i arbeidet med handlingsplanen merker seg det store engasjementet det er, både i veteranenes organisasjoner og i de politiske miljøene, for kontinuerlig å føre en god veteranpolitikk.

Komiteen har for øvrig merket seg at forsvarsministeren i sitt svarbrev til komiteen av 16. desember 2010 understreker at regjeringen, i samarbeid med veteranorganisasjonene, vil fortsette å arbeide målrettet for å sørge for at alle veteraner får den støtten og anerkjennelsen de fortjener.

På denne bakgrunn anser komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet at intensjonene i forslagene som fremmes i representantforslaget, vil bli ivaretatt.

Forslag fra mindretall

Forslag fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet:

Forslag 1

Dokument 8:28 LS (2010–2011) – representantforslag fra stortingsrepresentantene Jan Arild Ellingsen, Gjermund Hagesæter, Per Sandberg og Øyvind Vaksdal om styrking av rettigheter for veteraner etter internasjonale operasjoner. Endring i forsvarspersonelloven – vedlegges protokollen.

Forslag fra Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti:

Forslag 2

Vedtak til lov

om endringer i lov 2. juli 2004 nr. 59 om personell i Forsvaret (forsvarspersonelloven)

I

I lov 2. juli 2004 nr. 59 om personell i Forsvaret (forsvarspersonelloven) gjøres følgende endringer:

§ 12 a første og andre ledd skal lyde:

Personell som tjenestegjør og har tjenestegjort i internasjonale operasjoner, har, ved behov, rett til psykiatrisk og psykologisk oppfølging fra Forsvaret i fem år etter endt tjeneste. Forsvaret har plikt til å tilby slik oppfølging og til å sørge for at overgangen til det sivile helsevesenet skjer på en for personellet betryggende måte.

Forsvaret har plikt til å tilby annen oppfølging i fem år etter endt tjeneste i den grad det er rimelig ut fra personellens helsetilstand og økonomiske stilling, tjenesteforholdets varighet og forholdene ellers.

II

Loven trer i kraft straks.

Forslag 3

Stortinget ber regjeringen innføre en unntaksbestemmelse knyttet til foreldelsesfristen i forbindelse

med opprettelse av ny rettighet for soldater som har avtjent utenlandsoperasjoner, slik at dette blir gjeldende fra 1978, og at rettighetene for de som har tjenestegjort fra 1978, likestilles med de rettigheter som gjelder fra 2010.

Forslag fra Fremskrittspartiet:

Forslag 4

Stortinget ber regjeringen etablere en ordning med en maksimal erstatning på 65 G ved 100 pst. varig ervervsmessig uførhet for skadde veteraner fra internasjonale operasjoner. Erstatningen foreslås redusert forholdsmessig med restervervsevnen.

Forslag 5

Stortinget ber regjeringen tilpasse erstatningsordningene for skadde veteraner fra internasjonale operasjoner, den såkalte særskilte kompensasjonsordningen, slik at den også dekker dem med fysiske skader.

Komiteens tilråding

Komiteens tilråding fremmes av medlemmene fra Fremskrittspartiet, Høyre og Kristelig Folkeparti.

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til representantforslaget og rår Stortinget til å gjøre slikt

vedtak:

Stortinget ber regjeringen tilpasse bestemmelsen knyttet til oppfølgingsansvaret slik at oppdagelsestidspunktet blir gjeldende som rettighetsgivende i de tilfeller der skaden oppdages etter at det normale oppfølgingsansvaret er opphørt. Dagens praksis med at alle som har tjenestegjort i utenlandsoppdrag for Forsvaret når som helst kan kontakte Forsvaret for oppfølging, videreføres.

Oslo, i utenriks- og forsvarskomiteen, den 2. februar 2011

Ine M. Eriksen Søreide

leder

Tore Nordtun

ordfører

Vedlegg

Brev fra Forsvarsdepartementet v/statsråden til utenriks- og forsvarskomiteen, datert 16. desember 2010

Departementets uttalelse til dokument 8:28 LS (2010-2011)

Oppfølging av veteraner

Fra regjeringen tiltrådte har den kontinuerlig og målrettet arbeidet for å bedre oppfølgingen av personell fra utenlandsoperasjoner. Regjeringen fremla i mai 2009 St.meld. nr. 34 (2008–2009) ”Fra vernepliktig til veteran” om ivaretagelse av personell før, under og etter deltagelse i utenlandsoperasjoner. Meldingen fikk bred støtte i Stortinget. Mange viktige tiltak har kommet på plass som følge av at vi har hatt et kontinuerlig, helhetlig og kunnskapsbasert fokus på dette de siste årene.

Personell i utenlandsoperasjoner er i tjeneste på vegne av den norske stat. Det er Forsvarets oppgave, i fellesskap med det norske samfunnet, å ta vare på personellet og deres familie/pårørende. En vesentlig del av Forsvarets lovpålagte ansvar krever tett oppfølging etter hjemkomst, for å kunne fange opp og forebygge skader. Helsedirektoratet og Forsvarets medisinske fagmyndighet har understreket at de første månedene etter endt tjeneste er spesielt viktig for dette formålet.

Tilbudet fra ulike sektorer må ses i sammenheng. Det er ikke ønskelig at Forsvaret oppretter et eget helse- og sosialvesen. I Innst. O. nr. 113 (2008-2009), jf. Ot.prp. nr. 67 (2008-2009), understreket komiteens flertall derfor at det sivile helsevesenet har hovedansvaret også for skadde veteraner. Etter en avveining ble det således konkludert med at samfunnets ansvar på dette området best ivaretas ved å fastsette lengden på Forsvarets lovpålagte oppfølging til ett år. Ekspertuttalelser tilsier at eventuelle symptomer etter traumatiske opplevelser ofte vil materialisere seg i løpet av ett år. Dette fordrer imidlertid at den traumatiserte er åpen på dette. Et vesentlig element i det mentale helsearbeidet i Forsvaret blir derfor å fjerne det stigmaet som er knyttet til psykiske problemer, samt å identifisere de som har vært utsatt for potensielt traumatiserende opplevelser, for så å følge disse opp.

Det er samtidig viktig å understreke at ingen veteraner blir avvist av Forsvaret, uansett hvor lang tid det har gått siden de tjenestegjorde. De kan dermed når som helst ta kontakt for råd og veiledning fra Forsvaret.

Forsvarsdepartementet arbeider nå med en egen handlingsplan fra regjeringen – ”I tjeneste for Norge” – som oppfølging av St.meld. nr. 34 (2008-2009).

Denne handlingsplanen vil, i tillegg til å adressere tiltak som imøtekommer samtlige satsingsområder i St.meld.nr. 34, også gi en helhetlig innretning for veteranarbeidet som favner både før, under og etter deltagelse i operasjoner. Nye tiltak planlegges og iverksettes i tett samarbeid med arbeidstaker- og veteranorganisasjoner, Forsvarets avdelinger og berørte departementer.

Et viktig element i dette arbeidet er å lage et system for oppfølging som framstår som koordinert og sømløst for den enkelte veteran og hans eller hennes pårørende. Det må derfor finnes fleksible løsninger for kompetanseoverføring, utbedring av flaskehals og veiledning i dette systemet. I denne sammenhengen gjelder dette Forsvarets veteranadministrasjon, Nasjonal militær poliklinikk og Kontor for psykiatri og stressmestring i Forsvarets sanitet og Forsvarets veteransenter på Bæreia. En veteran som rehabiliteres vil enten bli helt frisk igjen eller måtte settes i stand til å leve best mulig med de skader han/hun har. Dette fordrer en fleksibel tilpasning til tjenester som ytes av andre samfunnssektorer enn Forsvaret. Vi løser ingen problemer for veteranen ved å utsette en slik tilpasning gjennom en lovbestemmelse. Samtidig skal vi være fleksible og finne tilpassede løsninger til enkeltpersoner.

Erstatningsvernet for forsvarspersonell i utenlandsoperasjoner

Personell som har tjenestegjort i utenlandsoperasjoner har tidligere hatt et erstatningsrettslig vern for samme typer skade og sykdom som til enhver tid har vært gjeldende for andre arbeidstakere. Personellet har i tillegg hatt et erstatningsvern for skade/sykdom oppstått utenfor arbeidstiden når nærmere vilkår har vært oppfylt. Personellet har blant annet i en særavtale fra 2000 vært dekket i fritiden, når de har oppholdt seg i operasjonsområdet. Erstatningsnivået etter 2000 har også fulgt av denne særavtalen, som normalt har gitt høyere erstatningsutbetaling enn det ordinære regelverket i staten. Forsvarspersonell har således hatt en god dekning gjennom yrkesskadelovgivningen hva gjelder fysiske og akutte psykiske skader. Representantenes forslag D er således allerede dekket innenfor den gjeldende lovgivning.

Yrkesskadelovgivningen dekker imidlertid i all hovedsak ikke belastningsskader. Psykiske belastningsskader faller normalt utenfor yrkesskadevernet fordi de ofte er et resultat av mer langvarig påkjenning, og derved ikke defineres som ”arbeidsulykke”.

Kravet til arbeidsulykke innebærer at skaden skyldes en plutselig eller uventet ytre hendelse. Dette vil ofte ikke være tilfellet for de psykiske belastningsskadene, som nettopp oppstår på grunn av en stor psykisk belastning over tid. Slike skader er heller ikke godkjent som yrkessykdom. Heller ikke statens ulovfestede objektive ansvar har vist seg å være tilstrekkelig for å ivareta denne type skader. Dette har skapt et høyt konfliktnivå mellom arbeidsgiver og tidligere arbeidstakere.

På denne bakgrunn fremmet regjeringen i 2009 Ot.prp. nr. 67 (2008-2009) med forslag om å styrke det erstatningsrettslige vernet for denne personellgruppen. Stortingets flertall sluttet seg til dette.

For personell som tjenestegjør i utenlandsoperasjoner etter 1. januar i år er det således etablert et lovfestet objektivt ansvar i forsvarspersonelloven § 12 b. Ansvaret dekker enhver skade og sykdom, herunder psykiske belastningsskader, som har oppstått som følge av tjeneste i en utenlandsoperasjon og gir en erstatning på 65 G ved 100 % ervervsmessig uførhet. Det er for øvrig ikke vanlig å gi nye lovbestemmelser tilbakevirkende kraft.

Den særskilte kompensasjonsordningen

For personell som har tjenestegjort før 1. januar 2010, ble det etablert en særskilt kompensasjonsordning som gir en maksimal utbetaling på 35 G ved 100 % ervervsmessig uførhet. 35 G ble fastsatt på bakgrunn av en gjennomgang av tidligere erstatningsoppgjør for denne gruppen, og er gjennomsnittet av utbetalinger foretatt av staten i lignende erstatningsaker etter andre grunnlag. Kompensasjonsordningen gjelder kun for psykiske belastningsskader, og er tidsmessig avgrenset tilbake til 1978. Begrunnelsen for den tidsmessige avgrensningen er at de fleste av de eldre sakene som har vært til behandling hos Forsvarsdepartementet og Statens pensjonskasse (SPK) relaterer seg til den norske innsatsen i United Nations Interim Force in Libanon, UNIFIL, i perioden 1978-1998. Formålet med ordningen er å gi en kompensasjon til dem som har falt utenfor yrkesskadedekningen fordi skaden har oppstått som følge av høy belastning over tid, og som derfor ikke kvalifiserer til kravet om arbeidsulykke.

Når det gjelder andre typer skade eller sykdom har dette personellet vært tilfredsstillende dekket gjennom den til enhver tid gjeldende yrkesskadelovgivning.

Raskere saksbehandling

Det er iverksatt en rekke tiltak for å presisere og forenkle saksbehandlingen for sakene som behandles etter kompensasjonsordningen. Forsvarsdepartementet har utarbeidet et tolkningsnotat om hvordan bestemmelsene i kompensasjonsordningen skal for-

stås. SPK har prioritert disse sakene, og har gjort en rekke grep for å gjøre saksbehandlingen så rask og smidig som mulig. Det er blitt enklere å søke gjennom nettbasert søknadsskjema og kravene til dokumentasjon er lempet. I tillegg får veteraner som ønsker det gratis advokatbistand både til å søke og til å påklage et eventuelt avslag.

SPK garanterer nå at pengene ved tilkjent erstatning skal utbetales maksimum fire uker etter at all dokumentasjon er mottatt. Regjeringen fremmet derfor i St.prp. nr. 33 S (2010-2011) forslag om å øke bevilgningen for den særskilte kompensasjonsordningen med 100 mill. kroner på forsvarsbudsjettet for 2010, slik at rask saksbehandling i SPK skal kunne følges opp med like rask utbetaling. Dette har Stortinget sluttet seg til, jf. Innst. 142 S (2010-2011). Regjeringen arbeider kontinuerlig med å utvikle ordningen videre.

Veien videre

Regjeringen har styrket familiepolitikken og psykiatritjenesten, forbedret erstatnings- og kompensasjonsordningene og satt i gang forskning for bedre å forstå veteraners livssituasjon. Det siste er en forutsetning for å kunne utforme og iverksette de riktige tiltakene. Forsvarsdepartementet gir i tillegg vesentlige tilskudd til lavterskeltilbud som kameratstøtte, samlinger og pårørendearbeid i hele landet.

Forsvarsdepartementet vil prioritere forskning på psykiske belastningsskader med vekt på omfang, årsaksforhold og hvordan slike skader best kan forebygges. Det er i 2010 bevilget midler til å gjøre et forarbeid og til igangsetting av studier. Det har også vært viktig å gjennomføre en helhetlig behovsanalyse som grunnlag for å vurdere konkrete prosjekter i årene fremover. I tråd med satsingsområdet i St.meld. nr. 34 (2008-2009) og som en del av handlingsplanen vil departementet etablere et eget programområde for forskning med fokus på relevante problemstillinger knyttet til tjenestegjøring før, under og etter utenlandsoperasjoner.

Forsvarsdepartementet ønsker mer kunnskap om veteranenes helse og livssituasjon for bedre å kunne treffe de riktige tiltakene. Dette innebærer å ta for seg flere av de utfordringer som personellet har møtt før, under og etter endt tjeneste, både av helsemessig, arbeidsmessig, økonomisk og sosial karakter. I forbindelse med det pågående arbeidet med regjeringens handlingsplan vurderes det blant annet å gjennomføre en egen uavhengig levekårsundersøkelse.

Regjeringen vil igangsette et tverrsektorielt pilotprosjekt i en forsvarskommune. Hensikten med prosjektet er å utvikle gode rammer og tilrettelegge for en mer langsiktig og systematisk oppfølging av veteranene. Prosjektet er ment å skulle inkludere et nært samarbeid mellom Forsvaret og blant annet spesia-

listhelsetjenesten, kommunehelsetjenesten og andre sivile helse- og sosialtjenester.

Jeg ser frem til å legge frem regjeringens handlingsplan på veterandagen 8. mai. Selv om mye er gjort er det fortsatt mye å utrette for veteranene, og

jeg vurderer derfor nøye alle innspill. Jeg vil fortsette å arbeide målrettet, i samarbeid med veteran-organisasjonene, for å sørge for at alle veteraner får både den støtten og den anerkjennelsen de fortjener.

